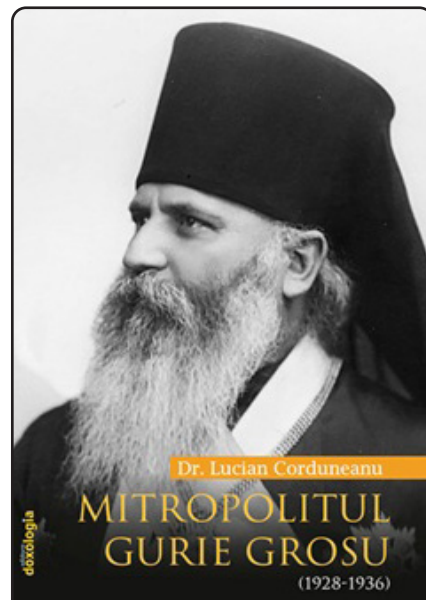

O VALOROASĂ MONOGRAFIE DESPRE MISIONARISMUL PRIMULUI MITROPOLIT AL BASARABIEI – GURIE GROSU

Gurie Grosu (1928-1936),
Doxologia, Iași, 2025 /464 pp.; il.,
facs./ ISBN978-6300301-190-5

Este de arătat, din capul locului, că ne aflăm în fața unei monografii exemplare, a cărei tematică (cum se va vedea din detalierea cuprinsului) depășește cu mult limitele exercitării demnității de mitropolit (1928-1936: cum se inserează, derutant – lăsând a se înțelege că este vorba de activitatea înaltului prelat doar ca mitropolit în foaia de titlu și pe copertă; în fapt, din cele circa 370 de pagini, despre activitatea sa ca mitropolit se face vorbire doar în cap. V. *Mitropolitul Gurie Grosu*: pp. 304-370).

Astfel, stufoasa structură este următoarea – *Abrevieri* (p. 7), *Prefață* (Pr. prof. univ. dr. Ion Vicovan) (pp. 9-18).

Apoi – *Introducere* (pp. 19-35 – Argument, Stadiul actual al cercetării, Noutatea lucrării, Metoda de lucru, Structura lucrării); I. *Reperle vieții* (pp. 37-103 – Basarabia în perioada anilor 1812-1916. Considerații istorice, Anul nașterii, Studiile (Școala Mănăstirii Curchi, 1887-1888; Școala Spirituală din Chișinău, 1888-1892, Seminarul Teologic din Chișinău, 1892-1898, Academia Duhovnicească din Kiev); II. *Activitatea arhimandritului Gurie Grosu de la absolvirea*

Despre **mitropolitul Gurie Grosu** (1877-1943; mitropolit: 1928-1936) – veritabil misionar al Basarabiei al Basarabiei începând din 1902 – studiile și știrile despre el au fost până în anii '90 cvasinexistente, de-abia în ultimele două decenii și jumătate istoriografia moldavă îmbogățindu-se cu lucrări speciale.

Meritul revine, în primul rând unei nepoate a sa, conf. univ. dr. habil. Silvia Grossu, care și-a fructificat recunoștința față de marele său înaintaș prin conceperea și editarea a cinci volume (ultimul reprezintă Teza de doctor habilitat în Istorie: consultant științific, profesorul Anatol Petrencu) – *Mitropolitul Gurie. Misiunea de credință și cultură*. Culegere de articole și studii despre Mitropolitul Gurie (Grosu) al Basarabiei (1877-1943) (Chișinău, 2007: 296 pp. + 16 planșe cu imagini); *Mitropolitul Gurie – operă zidită în destinul Basarabiei*. Culegere de articole și studii ale Mitropolitului Gurie (Grosu) al Basarabiei (1877-1943) (Chișinău, 2016: 320 pp. + 16 planșe cu imagini); *Mitropolitul Gurie: procesul și apărarea mea* (Chișinău, 2018: 400 pp. + 16 planșe cu imagini); *Mitropolitul Gurie și revista „Luminătorul”*. Ediție îngrijită și coordonată de Silvia Grossu și Viorel Cojocaru (Chișinău, 2022: 324 pp.); *Mitropolitul Gurie – discursul identitar*. Cuvânt-înainte

de doctorul habilitat în istorie, profesorul universitar Anatol Petrencu (Chișinău, 2024: 324 pp.). (De notate, de asemenea – Vasile Malanețchi, *Păstorul de neam. Creionări la profilul moral-spiritual al mitropolitului Gurie Grosu* (2007: 28 pp.); Veronica Boldișor, *File din viața unei Biserici și a unui Mitropolit* [Gurie Grosu]. Coordonator proiect: Vasile Șoimaru (Chișinău, 2014: 112 pp.).

Pe lângă aceste contribuțiuni documentare și narrative, au văzut lumina tiparului și studii și articole despre activitatea primului mitropolit al Basarabiei – datorate cercetărilor istoricilor și publiciștilor de la Chișinău București și Iași; între care – Liliana Anghel (2007), Elena Chiaburu (2020), Lucian Corduneanu (2019), Mircea Duțu (2006), Silvia Grossu (2017), Ghenadie Mocanu (2007), Ion Negrei (1995, 1999), Nina Negru (2007), Maria Șevciuc (2016), Gheorghe Vasilescu (1993), Nestor Vornicescu (1993).

Acestei relativ bogate bibliografii vine să i se adauge, recent, și o valoroasă Teză de Doctorat (susținută în 2022, la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, sub conducerea pr. prof. univ. dr. Ion Vicovan), concretizată, anul trecut, în volum de sine stătător – **dr. Lucian Corduneanu, Mitropolitul**

Academiei Duhovnicești din Kiev până la sfârșitul exilului din Rusia (pp. 105-188 – Intrarea în monahism, Vizita în România în anul 1904, Ieromonahul Gurie și activitatea culturală în perioada 1904-1908 (Mișcarea națională din Basarabia în timpul „primei revoluții rusești”, Apariția primelor publicații și ziare), Activitatea ieromonahului Gurie Grosu în cadrul Congreselor preoțești din anii 1905-19076, Ieromonahul Gurie Grosu și redeschiderea tipografiei eparhiale, Apariția revistei Luminătorul, Activitatea editorială până la exilul în Rusia. Conflictul cu episcopul Serafim Ciceagov, Exilarea în Rusia, Serbările din Basarabia de la 1912, Activitatea din Rusia în perioada Primului Război Mondial, până la venirea în Basarabia, 1917); III. *Mișcarea națională și revenirea la Patria Mamă* (pp. 189-244 – Mișcarea națională din Basarabia din anii 1917-1918. Succinte considerații, Aderarea arhimandritului Gurie Grosu la mișcarea națională, Participarea la Congresele anului 1917, Problema jurisdicției Bisericii Ortodoxe din Basarabia, Unirea cu România și revenirea Bisericii din Basarabia sub jurisdicția canonică a Mitropoliei Moldovei); IV. *Arhiereul Gurie Grosu* (pp. 245-302 – Hirotonia întru arhiereu vicar, Activitatea ca arhiereu vicar, Problema calendarului, Biserica din Basarabia și înființarea Patriarhiei Române, ASTA basarabească, Facultatea de Teologie din Chișinău); V. *Mitropolitul Gurie Grosu* (pp. 303-370 – Înființarea Mitropoliei Basarabiei. Instalarea mitropolitului Gurie, Aspecte misionare, culturale și sociale în activitatea mitropolitului Gurie Grosu, Procesul și suspendarea din funcția de mitropolit, Ultimii ani din viața mitropolitului, Moartea mitropolitului). *Concluzii* (pp. 371-377). *Bibliografie* (pp. 379-440). *Anexe* (pp. 441-463).

Supă cum ușor se poate observa, ne aflăm în fața unei lucrări monografice – prima de natură științifică în Istoriografia noastră –, armonios concepută, pe baza unei bibliografii aproape exhaustive (sunt înșirate surse și studii pe 60 de pagini; extrem de numeroase este subsegmentarea l.a. *Scrieri de epocă: perioade și presă*: pp. 383-419), ceea ce face din autor cel

mai documentat în tematica în cauză.

Așa cum arată în *Prefață* coordonatorul științific al tezei, „În demersul său științific autorul își propune, și reușește, să contureze cât mai fidel chipul și lucrarea marelui ierarh care a avut un important și incontestabil rol «la renașterea conștiinței naționale» a românilor de dincolo de Prut. Concret, noutatea lucrării constă în cercetarea amănunțită și cu multă pasiune a vieții celui dintâi mitropolit al Basarabiei după 1918 și «prezentarea detaliată a biografiei marelui arhiereu basarabeian în contextul evenimentelor petrecute în Basarabia de la finalul secolului al XIX-lea până în anul 1943», anul morții mitropolitului” (pp. 9-10).

La începutul monografiei, autorul sintetizează în Introducere și motivează alegerea temei: „Deși a fost educat în cultura teologică rusă, Gurie Grosu a susținut în cadrul congreselor și adunărilor preoțești, prin broșuri și publicații, prin legăturile cu numeroși intelectuali ai vremii, necesitatea ca poporul basarabeian (*Sic!*: românii basarabeni – n.n.) să audă în limba maternă cuvântul lui Dumnezeu, să poată învăța (în) limba părinților, iar pe plan social, să se bucure deplin de drepturi și libertăți.

După Unirea de la 27 martie 1918, arhiereul Gurie Grosu avea să implementeze numeroase reforme în Biserica Ortodoxă din Basarabia, să ridice nivelul moral, cultural și material al clerului (și al credincioșilor), deciziile sale arătând maturitatea unui ierarh și patriotismul autentic, în contextul tranziției instituției eclezie, odată cu integrarea acesteia în viața spirituală și culturală românească. Analiza vieții bisericești și culturale din Basarabia (regiune supusă unei rusificări agresive) evidențiază personalitatea mitropolitului Gurie Grosu (și a altor personalități), motiv pentru care am ales să aprofundez biografia acestui ierarh în această lucrare. Am ales această temă de cercetare, deoarece activitatea mitropolitului Gurie Grosu coincide cu o etapă importantă de renaștere națională, proces la care Biserica Ortodoxă Română nu putea să lipsească” (p. 21).

Apoi, ca într-un scenariu cinematografic, viața și activitatea viitorului mitropolit se devoalează pe bază de documente, mărturii de epocă – absolvent al Academiei Duhovnicești de la Kiev (1898-1902), hirotonit ieromonah și numit „misionar eparhial” (1902), apoi arhimandrit, implicat în mișcarea națională a românilor basarabeni, fondator (în 1908) al revistei „Luminătorul”: „În perioada 1910-1914, arhimandritul Gurie va fi directorul Școlii Duhovnicești din Alexandrovsk-Grușevsk, iar în perioada 1914-1917 va ocupa aceeași funcție în cadrul Școlii din Samovka, gubernia Herson. Va reveni în Basarabia în primăvara

anului 1917, după mai bine de șapte ani de exil. Pentru sentimentele sale puternice și curate, arhimandritul Gurie Grosu a suferit cumplit. Perioada exilului său în Rusia, ca și alte perioade din viața lui, sunt insuficient cunoscute. Cercetătorii vieții și activității marelui ierarh basarabean dispun de documente și informații numeroase începând cu primăvara anului 1917 până la destituirea sa din noiembrie 1936. Și ultima perioadă din viața sa (noiembrie 1936-noiembrie 1943) este insuficient cunoscută” (p. 170).

Este relevantă, de asemenea, activitatea sa în anii 1917-1918, fiind prelatul care a însuflit mișcarea națională românească. La 21 noiembrie are loc deschiderea Sfatului Țării la Chișinău, la 28-29 noiembrie au loc primele ședințe: „Asemenea multor basarabeni, arhimandritul Gurie își exprimă speranța că Sfatul Țării va lucra în interesul și spre binele poporului. Arhimandritul Gurie îi îndeamnă pe membrii organului suprem de conducere a țării să fie uniți. «Prin alcătuirea Sfatului Țării, noi luăm în mâinile noastre puterea ocârmuirii, intrăm în drepturile de autonomie a Basarabiei. Sfatul Țării, în lucrările sale trebuie să fie condus numai de binele și folosul norodului. Între membrii sfatului să nu fie împerecheri, invidie, ură, iubire de înrăire și așa înainte, ci să fie în inimile lor gătire de a jertfi intereselor binelui obștesc». Predica arhimandritului Gurie «a atins puternic coardele inimii tuturor».

La finalul slujbei de dinaintea deschiderii primei ședințe a Sfatului Țării, episcopul Gavril a salutat fericitul eveniment. «Hiritesc pe moldoveni pentru autonomia Basarabiei, Dumnezeu să le ajute Sfatului Țării întru mulți ani!» (p. 212).

Spre finalul alocuțiunii, „Arhimandritul Gurie aduce înaintea adunării și mulțumirile a numeroși preoți care au salutat înființarea Sfatului Țării, ce va lupta împotriva anarhiei și va restabili ordinea necesară în societatea basarabeană afectată de război. “«Preoțimea va arăta tot sprijinul său duhovnicesc prin rugăciune și cuvântul său, care este lui mai puternic decât sabia. Preoții prin sate mult sufăr de anarhie, de samavolnicia care domnește în Țară. Ei se bucură, că Sfatul Țării și-a propus să se lupte cu această anarhie, ă și ei vor fi apărați de obidele ce li se pricinuesc pe nedrept. Trăiască Sfatul Țării! Trăiască moldovenii!». Participarea lui Gurie la ședința de deschidere a Sfatului Țării, precum și «intervențiile» sale, care au fost primite cu

mare satisfacție de către membrii adunării (în care se aflau și fruntașii politici, alături de care arhimandritul basarabean a colaborat), arată marea popularitatea de care se bucura acest cleric, atât în rândul credincioșilor ortodocși din Basarabia, cât și la nivelul celei mai înalte conduceri politice, unde Gurie a contribuit” (216).

La 21 aprilie 1928, prin Înalt Decret Regal este întărit ca mitropolit al Basarabiei. Investiția are loc la 26 aprilie la Palatul Regal, când proaspătul mitropolit relevă importanța pentru Basarabia a înființării mitropoliei: „Basarabia prin ridicarea chiriarhului ca mitropolit se încununează, se înfrumusețează ca o podoabă binemeritată. Cu această podoabă se împodobește sufletul moldovenesc al provinciei. Prin înființarea Mitropoliei Basarabiei și încununarea cu mitropolitul titular, multe suflete moldovene vor fi împăcate în cugetele lor și vor fi mai apropiate cu încredere către conducătorii destinului Țării, consolidându-se astfel și cu neamul întreg” (p. 310). Instalarea mitropolitului la 28 aprilie 1928, în prezența ministrului Alexandru Lapedatu, a unor înalți ierarhi din Basarabia, din Bucovina – mitropolitul Nectare –, de la Constanța – episcopul Ghenadie al Tomisului (1926-1942), Galați – episcopul Cosma al Dunării de Jos (1924-1947).

Autorul prezintă, mai departe, contextul suspendării, în 1936, a mitropolitului Gurie Grosu, care, în cele din urmă se va retrage, pensionat fiind, din scaunul mitropolitan, încetând din viață în 1943: „Suspendarea mitropolitului Gurie Grosu în anul 1936 a fost subiectul multor analize discutate în cadrul Sinodului, a diferitelor ministere și, nu în ultimul rând, la Înalta Curte de Casație și Justiție. «Cazul Gurie» a fost amplu mediatizat de presă, care relata situația tensionată existentă în cadrul eparhiei Basarabiei. Pretextul suspendării avea la bază unele nereguli în administrarea averilor bisericești: folosirea în mod «discreționar» a veniturilor eparhiei, cheltuieli foarte mari, pierderi uriașe în urma exploatarea pădurilor care aparțineau Mitropoliei. Analiza procesului și suspendarea mitropolitului Gurie comportă mai multe aspecte, dintre care se impun legăturile dintre ierarhul basarabean și consilierii din cadrul Adunării Eparhiale” (p. 356).

Pe baza, cum spuneam, a unei documentări exhaustive, autorul a izbutit a concepe o solidă monografie pentru acest simbol al Basarabiei – mitropolitul-misionar Gurie Grosu.